

Harb-i Umumî'yi gören ihtiyardır

Bediüzzaman Said Nursî

On Üçüncü Sözün İkinci Makamının Zeyli

Leyle-i Kadirde İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

Leyle-i Kadirde kalbe gelen pek geniş ve uzun bir hakikate, pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer, bu son Harb-i Umumî'nin eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdâdı ile ve merhametsiz tahribâtı ile; ve bir tek düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesiyle; ve mağlûpların dehşetli me'yusiyetleriyle; ve gâliplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhâfaza ve büyük tahribâtlarını tâmir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azablarıyla; ve dünya hayatının bütün bütün fânî ve muvakkat olması ve medeniyet fantâziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olduğu umuma görünmesiyle; ve fitrat-ı beşeriyedeki yüksek istidâdâtın ve mahiyet-i insaniyesinin umumi bir sûrette dehşetli yaralanmasıyla; ve gaflet ve dalâletin, sert ve sağır olan tabiatın, Kur'ân'ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla; ve gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyâset-i rûy-i zeminin pek çirkin, pek gaddarâne hakiki sûreti görünmesiyle; elbette ve elbette, hiç şüphe yok ki, Şimâlde, Garbda, Amerika'da emâreleri görüldüğüne binâen, nev-i beşerin mâşuk-u mecâzîsi olan hayat-ı dünyeviye

Evet, menfi milliyetin tarihçe pek çok zararları görülmüş. Ezcümle, Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler.

böyle çirkin ve geçici olmasından, fitrat-ı beşerin hakiki sevdiği, aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak; ve elbette, hiç şüphe yok ki, bin üç yüz altmış senede, her asırda üç yüz elli milyon şâkirdi bulunan; ve her hükmüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdik ile imza basan; ve her dakikada milyonlar hâfızların kalbinde kudsiyet ile bulunup, lisânlarıyla beşere ders veren; ve hiçbir kitapta emsâli bulunmayan bir tarzda, beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde veren; ve bütün beşerin yaralarını tedâvi eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla, belki sarıhan ve işareten, on binler defa dâvâ edip haber veren; ve sarsılmaz katî delillerle, şüphe getirmez hadsizhüccetleriyle, hayat-ı bâkiyeyi katiyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi, elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse, maddî veya mânevî bir kuyâmet başlarına kopmazsa, İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabul etmeye çalışan meşhur hatipleri ve Amerika'nın Din-i Hakkı arayan ehemmiyetli cemiyeti gibi, rûy-i zeminin geniş kıtaları ve büyük hükümetleri, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü, bu hakikat noktasında, katiyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz; ve hiçbir şey bu mu'cize-i ekberin yerini tutamaz.

(Sözler s. 141)

Kurun-u ûlâdaki mecmû-u vahşet ve cinayet, hem gadr ve hem hıyânet,

Şu medeniyet-i habîse tek bir defada kustu. Midesi (Demek daha dehşetli kusacak. Evet, iki Harb-i Umumî ile öyle kustu ki, hava, deniz, kara yüzlerini bulandırdı. Kanla lekelendi.)daha bulanır. Âlem-i İslâmdaki istinkâf-ı mânidar, hem de bir cay-ı dikkat.

(Sözler s. 654)

Evet, menfi milliyetin tarihçe pek çok zararları görülmüş. Ezcümle, Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler.

Hem Avrupa milletleri şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Almanın çok şeâmetli ebedî adâvetlerinden başka, Harb-i Umumîdeki hâdisât-ı müthişe dahi, menfi milliyetin nev-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi.

(Mektubat s. 311)

Şu Vehhâbi meselesinin âlem-i İslâmın Ananesi îtibâriyle nasıl ki üç esası var; öyle de, âlem-i insâniyet îtibâriyle dahi üç esâsı vardır:

Birincisi: Ehl-i dünyanın ve maddî tarihin nazarıyla, nev-i beşerin hayat-ı içtimâiyesi noktasında bakılsa, görülüyor ki hayat-ı içtimâiyeyi-

siyâsiye itibâriyle, beşer, birkaç devri geçirmiş. Birinci devri vahşet ve bedevîlik devri, ikinci devri memlûkiyet devri, üçüncü devri esir devri, dördüncüsü ecir devri, beşincisi mâlikiyet ve serbestiyet devridir. Vahşet devri dinlerle, hükümetlerle tebdil edilmiş; nimmedeniyet devri açılmış. Fakat, nev-i beşerin zekileri ve kavileri, insanların bir kısmını abd ve memlûk ittihaz edip, hayvan derecesine indirmişler. Sonra bu memlûkler dahi bir intibâha düşüp, gayrete gelerek, o devri esir devrine çevirmişler; yani, memlûkiyetten kurtulup, fakat *الْحُكْمُ لِلْغَالِبِ* olan zâlim düsturuyla yine insanların kavileri zaiflerine esir muâmesi yapmışlar. Sonra, ihtilâl-i kebîr gibi çok inkılâplarla, o devir de ecir devrine inkılâp etmiş. Yani, zenginler olan havas tabakası, avâmı ve fukarâyı ücret mukâbilinde hizmetkâr ittihaz etmesi, yani sermaye sahipleri ehl-i sa'yi ve ameleyi küçük bir ücrete mukâbil istihdam etmeleridir. Bu devirde sû-i istimâlât o dereceye vardı ki, bir sermâyedar, kendi yerinde oturup, bankalar vâsıtasıyla bir günde bir milyon kazandığı halde; bir bîçare amele, sabahtan akşama kadar, tahte'i-arz mâdenlerde çalışıp, kût-u lâyemût derecesinde, on kuruşluk bir ücret kazanıyor. Şu hal, müthiş bir kin, bir iğbirar verdi ki, avâm tabakası havâssa îlân-ı isyan etti. Şu asrın tâbiriyle, sosyalistlik, bolşeviklik sûretinde, evvel Rusya'yı zîr ü zeber edip, geçer Harb-i Umûmiden istifadé ederek, her yerde kök saldılar. Şu bolşevizm perdesi altındaki kıyâm-ı avâm, havâssa karşı bir kin ve bir tezyif fikrini verdiğinden, büyüklere ve havâssa âit medâr-ı şeref herşeyi kırmak için bir cesâret vermiş.

(Mektubat s. 354)

DOKUZUNCU RİCA

Harb-i Umumide, esaretle, Rusya'nın şark-ı şimalisinde, çok uzak olan Kosturma vilâyetinde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir camii, meşhur Volga Nehrinin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım olan esir zabıtlar içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim. Dışarıda izinsiz gezemiyordum. Tatar mahallesi, kefaletle beni o Volga Nehrinin kenarındaki küçük camie aldılar.

Ben yalnız olarak camide yatıyordum. Bahar da yakın. O şimal kıtasının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve karanlıklı gurbette, Volga Nehrinin hazîn şırıltıları ve yağmurun rikkatli şırıltıları ve rüzgârın firkatli esmesi, beni derin gaffet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum; fakat Harb-i Umûmîyi gören ihtiyardır. Güya *يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا* - Çocukları ihtiyarlatan bir gün." Müzzemmil Sûresi, 73:17.- sırrına mazhar olarak, öyle günlerdir ki, çocukları ihtiyarlandığı cihetle, kırk yaşında iken, kendimi seksen yaşında bir vaziyette buldum. O karanlıklı, uzun gece ve hazîn gurbet ve hazîn vaziyet içinde hayattan ve vatandan

Bu devirde sû-i istimâlât o dereceye vardı ki, bir sermâyedar, kendi yerinde oturup, bankalar vâsıtasıyla bir günde bir milyon kazandığı halde; bir bîçare amele, sabahtan akşama kadar, tahte'1-arz mâdenlerde çalışıp, kût-u lâyemût derecesinde, on kuruşluk bir ücret kazanıyor.

İşte ey ihtiyar ve
ihtiyareler! Biliniz
ki, ihtiyarlıkta-
ki zaaf ve acz,
rahmet ve inâyet-i
İlâhiyenin celbine
vesiledir. Ben ken-
di şahsımda çok
hadiselerle müşa-
hede ettiğim gibi,
zeminin yüzünde-
ki rahmetin cilvesi
de gayet zâhir bir
tarzda bu hakikati
gösteriyor.

bir meyusiyet geldi. Aczime, yalnızlığıma baktım, ümidim kesildi. O hâlette iken, Kur'ân-ı Hakîmden imdatgeldi. Dilim حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedi. Kalbim de ağlayarak dedi:

عَرَيْتُمْ بَيْكْتُمْ ضَعِيفًا تَأْتُوا نَمَّ الْأَمَانِ كَوَيْتُمْ
عَفْوُ جَوَيْتُمْ مَدَّ خَوَاهِمُ زِدَّ كَلَامَتِ الْبَيْ

Ruhum dahi vatanımdaki eski dostları düşünüp o gurbette vefatımı tahayyül ederek, Niyazi-i Mısırî gibi dedim:

Dünya gamından geçip, yokluğa kanat açıp,
Şevk ile her dem uçup, çağırırım dost, dost!
diye dostları arıyordu.

Her neyse... O hüznü, rikkatli, firkatli, uzun gurbet gecesinde, dergâh-ı İlâhîde zaaf ve aczim o kadar büyük bir şefaathçi ve vesile oldu ki, şimdi de hayretteyim. Çünkü birkaç gün sonra, gayet hilâf-ı me'mul bir surette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla, Rusça bilmediğim halde firar ettim. Zaaf ve aczime binaen gelen inâyet-i İlâhiye ile harika bir surette kurtuldum. Tâ Varşova ve Avusturya'ya uğrayarak İstanbul'a kadar geldim ki, bu surette kolaylıkla kurtulmak pek harika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim.

Fakat o Volga Nehri kenarındaki camideki mezkûr gecenin vaziyeti bana bu kararı verdirmiş ki, bakiye-i ömrümü mağaralarda geçireceğim. Bu insanların hayat-ı içtimaîsine karışmak artık yeter. Madem sonunda yalnız kabre gideceğim; yalnızlığa alışmak için şimdiden yalnızlığı ihtiyar edeceğim, demiştim.

Fakat, maatteessüf, İstanbul'daki ciddî ve çok ahbap ve İstanbul'un şâşaalı hayat-ı dünyeviyesi, hususan haddimden çok fazla bana teveccüh eden şan ve şeref gibi neticesiz şeyler, o kararımı muvakkaten bana unutturdular. Güya o gurbet gecesi, hayatımın gözünde nurlu siyahlıktı. Ve İstanbul'un beyaz, şâşaalı gündüzü, o hayat gözümün nursuz beyazıydı ki, ileriye göremedi, yine yattı. Tâ iki sene sonra Gavs-ı Geylânî, Fütuhu'l-Gayb kitabıyla tekrar gözümü açtırdı.

İşte ey ihtiyar ve ihtiyareler! Biliniz ki, ihtiyarlıktaki zaaf ve acz, rahmet ve inâyet-i İlâhiyenin celbine vesiledir. Ben kendi şahsımda çok hadiselerle müşahede ettiğim gibi, zeminin yüzündeki rahmetin cilvesi de gayet zâhir bir tarzda bu hakikati gösteriyor. Çünkü hayvânâtın en âciz ve en zayıfı, yavrulardır. Halbuki, rahmetin en şirin ve en güzel cilvesine mazhar, yine onlardır.

ON ÜÇÜNCÜ RİCA

Bu Ricada, sergüzeşt-i hayatımın mühim bir levhasından bahsedeceğimden, herhalde bir derece uzun olacak; usanmamanızı ve gücenmenizi arzu ediyorum.

Harb-i Umumîde Rusun esaretinden kurtulduktan sonra, İstanbul'da, iki üç sene Dârü'l-Hikmette, hizmet-i diniye beni orada durdurdu. Sonra, Kur'ân-ı Hakîmin irşadiyle ve Gavs-ı Âzâmın himmetiyle ve ihtiyarlığın intibahıyla, İstanbul'daki hayat-ı medeniyeden usanç ve şâşaalı hayat-ı içtimaiyeden bir nefret geldi. Dâüssıla tabir edilen iştiyak-ı vatan hissi beni vatanıma sevk etti. Madem öleceğim, vatanımda öleyim diye Van'a gittim.

Herşeyden evvel, Van'da Horhor denilen medresemin ziyaretine gittim. Baktım ki, sair Van haneleri gibi onu da Rus istilâsında Ermeniler yakmışlardı. Van'ın meşhur kalesi ki, dağ gibi yekpare taştan ibarettir, benim medresem onun tam altında ve ona tam bitişiktir. Benim terk ettiğim yedi sekiz sene evvel, o medresemdeki hakikaten dost, kardeş, enîs talebelerimin hayalleri gözümün önüne geldi. O fedakâr arkadaşlarımın bir kısmı hakikî şehid, diğer bir kısmı da o musibet yüzünden mânevî şehid olarak vefat etmişlerdi.

Ben ağlamaktan kendimi tutamadım. Ve kalenin, tâ medresenin üstündeki, iki minare yüksekliğinde, medreseye nâzır tepesine çıktım, oturdum. Yedi sekiz sene evvelki zamana hayalen gittim. Benim hayalim kuvvetli olduğu için, beni o zamanda hayli gezdirdi. Etrafta kimse yoktu ki, beni o hayalden çevirsin ve o zamandan çeksinsin. Çünkü yalnızdım. Yedi sekiz sene zarfında, gözümü açtıkça, bir asır zaman geçmiş kadar bir tahavvülât görüyordum.

Baktım ki, benim medresemin etrafındaki şehir içi, kale dibi mevkii, bütün baştan aşağıya kadar yandırılmış, tahrip edilmiş. Evvelki gördüğümünden şimdiki gördüğüme, güya iki yüz sene sonra dünyaya gelip öyle hazîn nazarla baktım. O hanelerdeki adamların çoğuyla dost ve ahbap idim. Kısm-ı âzamı, Allah rahmet etsin, muhaceret ile vefat etmişler, gurbette perişan olmuşlardı. Hem Ermeni mahallesinden başka, Van'ın bütün Müslümanlarının haneleri tahrip edilmiş gördüm. Benim kalbim en derinden sızladı. O kadar rikkatime dokundu ki, binler gözüm olsaydı beraber ağlayacaktı. Ben gurbetten vatanıma döndüm, gurbetten kurtuldum zannediyordum. Vâ esefâ, gurbetin en dehşetlisini vatanımda gördüm. On İkinci Ricada bahsi geçen Abdurrahman gibi ruhumla pek alâkadar yüzer talebelerimi, dostlarımı kabirde ve o ahbapların yerlerini harabezar gördüm.

Eskiden beri hatırımda olan bir zâtın bir fikrası vardı; tam mânâsını

*en gurbetten
vatanıma döndüm,
gurbetten kurtuldum
zannediyordum.
Vâ esefâ, gurbetin
en dehşetlisini
vatanımda gördüm.
On İkinci Ricada bahsi
geçen Abdurrahman
gibi ruhumla pek alâkadar
yüzer talebelerimi,
dostlarımı kabirde
ve o ahbapların yerlerini
harabezar gördüm.*

Evet nasıl o
insafsız, o çok
kusurlu adamı
sevmemekle
beni itham etti,
âdeta vatan
hâini yaptı. Ben
de onu, orduyu
sevmemekle itham
ediyorum.

göremiyordum. O hazîn levha karşısında tam mânâsını gördüm. Fıkra budur: *لَوْلَا مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مَا وَجَدْتُهَا الْمَتَايَا إِلَى أَرْوَاحِنَا سُبُلًا* Yani, "Eğer dostlardan mufarakat olmasaydı, ölüm ruhlarımıza yol bulamazdı ki, gelsin, alsın." Demek, en ziyade insanı öldüren, ahbaptan mufarakattir. Evet, hiçbir şey beni o vaziyet kadar yandırmamış, ağlatmamış. Eğer Kur'ân'dan, imandan medet gelmeseydi, o gam, o keder, o hüzün, ruhumu uçuracak gibi tesirat yapacaktı.

Eskiden beri şairler şiirlerinde, ahbaplarıyla görüştükları menzillerin mürur-u zamanla harabegâhlarına ağlamışlar. Bunun en firkatli levhasını da ben gözümle gördüm. İki yüz sene sonra, gayet sevdiği dostların mahall-i ikametine uğrayan bir adamın hüznüyle, hem ruhum, hem kalbim, gözüme yardım edip ağladılar. O vakit, gözümün önünde harabezâra dönmüş yerlerin, gayet mamur ve şenlikli ve neşeli ve sürurlu bir surette bulunduğu zaman, yirmi seneye yakın, en tatlı bir hayatta, tedris ile, kıymettar talebelerimle geçirdiğim hayatımın o şirin safahâtı, birer birer, sinema levhaları gibi canlanıp görünerek, sonra vefat edip gider tarzında hayali gözümün önünde epey zaman devam etti.

(Lemalar s. 248)

Bu makamda bir müddei umumînin, Mustafa Kemal'e dostluğu taassubuyla, kanunsuz ve lüzumsuz ve yanlış itiraz ve sualleri beni bu sadet harici gibi izahatı vermeye mecbur eyledi. Ben onun, adliye kanunu namına tamamen şahsî ve kanunsuz bir sözünü misal olarak beyan ediyorum.

Dedi: "Beşinci Şuada sen hiç kalben nedamet etmedin mi ki, onu rakudan ve şaraptan su tulumbası gibi tâbirlerle tezyif etmişsin?" Ben onun bütün bütün mânâsız ve yanlış ve dostluk taassubuna mukabil derim: Kahraman ordunun zaferi ve şerefi ona verilmez, yalnız onun bir hissesi olabilir. Nasıl ki ordunun ganimeti, malları, erzakları bir kumandana verilse zulümdür, dehşetli bir haksızlıktır.

Evet nasıl o insafsız, o çok kusurlu adamı sevmemekle beni itham etti, âdeta vatan hâini yaptı. Ben de onu, orduyu sevmemekle itham ediyorum. Çünkü bütün şerefi ve mânevî ganimeti o dostuna verip, orduyu şerefsiz bırakıyor. Hakikat ise, müsbet şeyler, haseneler, iyilikler cemaate, orduya tevzi edilir ve menfîler ve tahribat ve kusurlar başa verilir. Çünkü birşeyin vücudu, bütün şeraitin ve erkânının vücudu ile olur ki, kumandan yalnız bir şarttır. Ve o şeyin ademi ve bozulması ise, bir şartın ademiyle ve bir rûknün bozulmasıyla olur, mahvolur, bozulur. O fenalık başa ve reise verilebilir. İyilikler ve haseneler, ekseriyetle müsbet ve vücudîdir. Başlar sahip çıkamazlar. Fenalıklar ve kusurlar, ademîdir ve tahribîdir. Reisler mes'ul olurlar. Hak ve hakikat böyle iken, nasıl ki bir

aşiret fütuhât yapsa, "Aferin Hasan Ağa"; mağlûp olsa "Aşirete Tuh" diye aşiret tezyif edilse, bütün bütün hakikatin aksine hükmedilir. Aynen öyle de, beni itham eden o müddeî bütün bütün hak ve hakikatin aksine bir hatâsıyla, güya adliye namına hükmetti.

Aynen bunun hatası gibi: Eski Harb-i Umumîden biraz evvel, ben Van'da iken, bazı dindar ve müttakî zatlar yanıma geldiler. Dediler ki: "Bazı kumandanlarda dinsizlik oluyor. Gel, bize iştirak et. Biz bu reislere isyan edeceğiz."

Ben de dedim: "O fenalıklar ve o dinsizlikler, o gibi kumandanlara mahsustur. Ordu onunla mes'ul olmaz. Bu Osmanlı ordusunda belki yüz bin evliya var. Ben bu orduya karşı kılıç çekmem ve size iştirak etmem."

O zatlar benden ayrıldılar, kılıç çektiler; neticesiz Bitlis hâdisesi vücuda geldi. Az zaman sonra, Harb-i Umumî patladı. O ordu, din namına iştirak etti, cihada girdi, o ordudan yüz bin şehidler evliya mertebesine çıkıp beni o dâvamda tasdik edip kanlarıyla velâyet fermanlarını imzaladılar.

(Şualar s. 315)

Yedinci sebep: Malûmdur ki, bir memurun vazifesi, heyet-i içtimaiyeye muzır eşhâsa meydan vermemek ve nâfilere yardım etmektir. Halbuki, beni nezaret altına alan memur, kabir kapısına gelen, misafir bir ihtiyar adama, **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** -1- 'taki, imanın lâtif bir zevkini izah ettiğim vakit, bir cürm-ü meşhut halinde beni yakalamak gibi, çok zaman yanıma gelmediği halde, o vakit güya bir kabahat işliyorum gibi yanıma geldi. İhlâsla dinleyen o biçareyi de mahrum bıraktı, beni de hiddete getirdi. Halbuki, burada bazı adamlar vardı; o onlara ehemmiyet vermiyordu. Sonra, edepsizliklerde ve köydeki hayat-ı içtimaiyeye zehir verecek surette buldukları vakit, onlara iltifat etmeye ve takdir etmeye başladı.

Hem malûmdur ki, zindanda yüz cinayeti bulunan bir adam, nezarete memur zabıt olsun, nefer olsun, her zaman onlarla görüşebilir. Halbuki birkaç senedir, hem âmir, hem nezarete memur hükûmet-i milliyeye iki mühim zat, kaç defa odamın yanından geçtikleri halde, kat'â ve asla ne benimle görüştüler ve ne de halimi sordular. Ben evvel zannettim ki, adâvetlerinden yanaşmıyorlar. Sonra tahakkuk etti ki, evhamlarından, güya ben onları yutacağım gibi kaçıyorlar! İşte şu adamlar gibi eczası ve memurları bulunan bir hükûmeti hükûmet diyerek merci tanıyıp müracaat etmek kâr-ı akül değil, beyhude bir zillettir. Eski Said olsaydı, Antere gibi diyecekti: **مَاءُ الْحَيَاةِ بِدَلَّةِ كَهَيْتِهِمْ ۝ وَجَهَنَّمَ بِالْعِزِّ فَخْرٌ مَنْزِلِي** -2- Eski Said yok. Yeni Said ise, ehl-i dünya ile konuşmayı mânâsız görüyor. "Dünyaları başlarını yesin! Ne yaparlarsa yapsınlar; mahkeme-i kübrâda onlarla muhakeme olacağız" der, sükût eder.

Hem malûmdur ki, zindanda yüz cinayeti bulunan bir adam, nezarete memur zabıt olsun, nefer olsun, her zaman onlarla görüşebilir. Halbuki birkaç senedir, hem âmir, hem nezarete memur hükûmet-i milliyeye iki mühim zat, kaç defa odamın yanından geçtikleri halde, kat'â ve asla ne benimle görüştüler ve ne de halimi sordular.

Adem-i
müracaatının
sebeplerinden
sekizincisi:
"Gayr-ı meşru
bir muhabbetin
neticesi,
merhametsiz bir
adâvet olduğu"
kaidesince, âdil
olan kader-i ilâhî,
lâyık olmadıkları
halde meylettiğim
şu ehl-i dünyanın
zalim eliyle beni
tâzip ediyor.

Adem-i müracaatımın sebeplerinden sekizincisi: "Gayr-ı meşru bir muhabbetin neticesi, merhametsiz bir adâvet olduğu" kaidesince, âdil olan kader-i ilâhî, lâyük olmadıkları halde meylettiğim şu ehl-i dünyanın zalim eliyle beni tâzip ediyor. Ben de bu azâba müstehakım deyip sükût ediyordum. Çünkü, Harb-i Umumîde gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu Kumandanı ve Enver Paşa takdiratı altında, kıymettar talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra, Hutuvât-ı Sitte gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizlerin İstanbul'a tasallutu altında, İngilizlerin başlarına vurdum. Şu beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim.

İşte, onlar da bana o yardım cezasını böyle veriyorlar. Üç sene Rusya'da, esaretimde çektiğim zahmet ve sıkıntıyı, burada bu dostlarım bana üç ayda çektirdiler. Halbuki, Ruslar beni Kürt gönüllü kumandanı suretinde, Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla bana baktıkları halde, beni dersten men etmediler. Arkadaşım olan doksan esir zabitlerin kısm-ı ekserisine ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi. Türkçe bilmediği için, siyasî ders zannetti, bir defa beni men etti; sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler, ihtilâttan men etmediler, beni muhabereden kesmediler.

Hâlbuki, bu dostlarım, güya vatandaşlarım ve dindaşlarım ve onların menfaat-i imaniyelerine uğraştığım adamlar, hiçbir sebep yokken, siyasetten ve dünyadan alâkamı kestiğimi bilirlerken, üç sene değil, belki beni altı sene sıkıntılı bir esaret altına aldılar, ihtilâttan men ettiler. Vesikam olduğu halde, dersten, hattâ odamda hususî dersimi de men ettiler, muhabereye sed çektiler. Hattâ, vesikam olduğu halde, kendim tamir ettiğim ve dört sene imamlık ettiğim mescidimden beni men ettiler. Şimdi dahi cemaat sevabından beni mahrum etmek için-daimî cemaatim ve âhret kardeşlerim-mahsus üç adama dahi imamet etmemi kabul etmiyorlar. Hem, istemediğim halde birisi bana iyi dese, bana nezaret eden memur kıskanarak kızıyor, nüfuzunu kırayım diye vicdansızcasına tedbirler yapıyor, âmirlerinden iltifat görmek için beni tâciz ediyor.

İşte, böyle vaziyette bir adam, Cenâb-ı Haktan başka kime müracaat eder? Hâkim, kendi müddei olsa, elbette ona şekvâ edilmez. Gel, sen söyle, bu hale ne diyeceğiz? Sen ne dersen de, ben derim ki: Bu dostlarım içinde çok münafıklar var. Münafık kâfirden eşdedir. Onun için, kâfir Rus'un bana çektirmediğini çektiriyorlar.

Hey bedbahtlar! Ben size ne yaptım ve ne yapıyorum? İmanınızın kurtulmasına ve saadet-i ebediyenize hizmet ediyorum. Demek hizmetim hâlis, lillâh için olmamış ki, aksülâmel oluyor; siz, ona mukabil her fırsatta beni incitiyorsunuz. Elbette mahkeme-i kübrâda sizinle görüşeceğiz.

(Şualar s. 409)

BAŞBAKANLIĞA, ADLİYE BAKANLIĞINA, DAHİLİYE BAKANLIĞINA

Hürriyet ilânını, Birinci Harb-i Umumîyi, mütareke zamanlarını, Millî Hükûmetin ilk teşekkülünü ve Cumhuriyet zamanını birden derk eden bütün hükûmet ricâli beni pek iyi tanırlar. Bununla beraber, müsaadenizle hayatıma bir sinema şeridi gibi sizinle beraber göz gezdirelim.

Bitlis vilâyetine tâbi Nurs köyünde doğan ben, talebe hayatımda rast-gelen âlimlerle mücadele ederek, ilmî münakaşalarla karşıma çıkanları inâyet-i İlähiye ile mağlûp ede ede İstanbul'a kadar geldim. İstanbul'da bu âfetli şöhret içinde mücadele ederek, nihayet rakiplerimin ifsadâtıyla, merhum Sultan Hamid'in emriyle tımarhaneye kadar sürüklendim. Hürriyet ilânıyla ve 31 Mart Vak'asındaki hizmetlerimle İttihad ve Terakki hükûmetinin nazar-ı dikkatini celb ettim. Camiü'l-Ezher gibi, "Medresetü'z-Zehrâ" namında bir İslâm üniversitesinin Van'da açılması teklifiyle karşılaştım. Hattâ temelini attım. Birinci Harbin patlamasıyla talebelerimi başıma toplayarak gönüllü alay kumandanı olarak harbe iştirak ettim. Kafkas cephesinde, Bitlis'te esir düştüm. Esarettten kurtularak İstanbul'a geldim. Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyeye âzâ oldum. Mütareke zamanında, istilâ kuvvetlerine karşı bütün mevcudiyetimle İstanbul'da çalıştım. Millî hükûmetin galibiyeti üzerine, yaptığım hizmetler Ankara hükûmetince takdir edilerek Van'da üniversite açmak teklifi tekrarlandı.

Buraya kadar geçen hayatım bir vatanperverlik hali idi. Siyaset yoluyla dine hizmet hissini taşıyordum. Fakat bu andan itibaren dünyadan tamamen yüz çevirdim ve kendi ıstılahıma göre "Eski Said"i gömdüm. Bûs bütün âhîret ehli "Yeni Said" olarak dünyadan elimi çektim. Tam bir inziva ile bir zaman İstanbul'un Yûşâ Tepesine çekildim. Daha sonra doğduğum yer olan Bitlis ve Van tarafına giderek mağaralara kapandım. Ruhî ve vicdanî hazzımla başbaşa kaldım. *أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ* yani, "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" düsturuyula kendi ruhi âlemime daldım. Ve Kur'ân-ı Azîmüşşânın tetkik ve mütalâasıyla vakit geçirerek "Yeni Said" olarak yaşamaya başladım. Fakat kaderin cilveleri, beni menfî olarak muhtelif yerlerde bulundurdu. Bu esnada Kur'ân-ı Kerîmin feyzinden kalbime doğan füyuzâtı yanımdaki kimselere yazdırarak birtakım risaleler vücuda geldi. Bu risalelerin heyet-i mecmuasına "Risale-i Nur" ismini verdim. Hakikaten Kur'ân'ın nuruna istinad edildiği için, bu isim vicdanımdan doğmuş. Bunun ilham-ı İlähî olduğuna bütün imanım kaniim ve bunları istinsah edenlere "Bârekâllah" dedim. Çünkü iman nurunu başkalarından esirgemeye imkân yoktu.

Bu risalelerim birtakım iman sahipleri tarafından birbirinden alınarak istinsah edildi. Bana böyle bir kanaat verdi ki, Müslümanların

*Kafkas cephesinde,
Bitlis'te esir
düştüm. Esarettten
kurtularak
İstanbul'a geldim.
Dârü'l-Hikmeti'l-
İslâmiyeye âzâ
oldum. Mütareke
zamanında, istilâ
kuvvetlerine
karşı bütün
mevcudiyetimle
İstanbul'da
çalıştım.*

O da, mezara
yaklaştığım bu
zamanda, İslâm
memleketi olan bu
vatanda bolşevik
baykuşlarının
seslerini
işitiyoruz. Bu ses,
âlem-i İslâmın
iman esaslarını
zedeliyor.

zedelenen imanlarını takviye için bir sevk-i İlahîdir. Bu sevk-i İlahîye hiç bir sahib-i iman mâni olamayacağı gibi, teşvike de dinen mecbur bulunduğumu hissettim. Zaten bugüne kadar yüz otuzu bulan bu risaleler tamamen âhiret ve iman bahislerine ait olup, siyasetten ve dünyadan kastî olarak bahsetmez. Buna rağmen birtakım fırsat düşkünlerinin de iştigal mevzuu oldu. Üzerinde tetkikat yapılarak Eskişehir, Kastamonu, Denizli'de tevkif edildim; muhakemeler oldu. Neticede hakikat tecelli etti, adalet yerini buldu. Fakat bu düşkünler bir türlü usanmadılar. Bu defa da beni tevkif ederek Afyon'a getirmişlerdir. Mevkufum, isticvab altındayım. Bana şunları isnad ediyorlar;

1. Sen siyasî bir cemiyet kurmuşsun.
2. Sen rejime aykırı fikirler neşrediyorsun.
3. Siyasî bir gaye peşindesin.

Bunların esbab-ı mucibe ve delilleri de, risalelerimin iki üçünden on on beş cümleleridir.

Sayın Bakan,

Napolyon'un dediği gibi, "Bana tevili kabil olmayan bir cümle getiriniz, sizi onunla idam edeyim." Beşerin ağzından çıkan hangi cümle vardır ki, tevillerle cürüm ve suç teşkil etmesin? Bilhassa benim gibi yetmiş beş yaşına varmış ve bütün dünya hayatından elini çekmiş, sırf âhiret hayatına hasr-ı hayat etmiş bir adamın yazuları elbette serbest olacaktır. Hüsn-ü niyete makrun olduğu için pervasız olacaktır. Bunları tetkikle altında cürüm aramak insafsızlıktır, başka birşey değildir. Binaenaleyh, bu yüz otuz risalemden hiçbirisinde dünya işini alâkalandıran bir maksat yoktur. Hepsî Kur'ân nurundan iktibas edilen âhiret ve imana taallük eder. Ne siyasî ve ne de dünyevî hiçbir gaye ve maksat yoktur. Nitekim hangi mahkeme işe başlamışsa, aynı kanaatle beraat kararını vermiştir. Binaenaleyh, lüzumsuz mahkemeleri işgal etmek ve mâsum iman sahiplerini işlerinden güçlerinden alıkoymak, vatan ve millet namına yazıktır. Eski Said bütün hayatını vatan ve milletin saadeti uğrunda sarf etmişken, bütün bütün dünyadan el çekmiş, yetmiş beş yaşına gelmiş Yeni Said, nasıl olur da siyasetle iştigal eder? Buna tamamen siz de kanisiniz.

Birtek gayem vardır:

O da, mezara yaklaştığım bu zamanda, İslâm memleketi olan bu vatanında bolşevik baykuşlarının seslerini işitiyoruz. Bu ses, âlem-i İslâmın iman esaslarını zedeliyor. Halkı, bilhassa gençleri imansız yaparak kendisine bağlıyor. Ben bütün mevcudiyetimle bunlarla mücadele ederek gençleri ve Müslümanları imana dâvet ediyorum. Bu imansız kitleye karşı mücadele ediyorum. Bu mücahedemle inşaallah Allah huzuruna girmek istiyorum. Bütün faaliyetim budur. Beni bu gayemden alıkoyanlar da, korkarım ki bolşevikler olsun. Bu iman düşmanlarına karşı mücahede açan

dindar kuvvetlerle el ele vermek, benim için mukaddes bir gayedir. Beni serbest bırakınız, el birliğiyle, komünistlikle zehirlenen gençlerin ıslahına ve memleketin imanına, Allah'ın birliğine hizmet edeyim.

Mevkuf Said Nursî

(Şualar s. 427)

Üçüncü Âyet-i Meşhure

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا -1- âyeti, kuvvetli münasebet-i mâneviyesiyle beraber, cifırca 1344 eder ki, o tarihte Risale-i Nur'un şakirtleri gibi bu âyetin mânâsına daha ziyade mazhar olanlar zâhiren görülmüyor. Demek bu âyet, mânâsının müteaddit tabakalarından işârî bir tabakadan ve remzî bir perdeden Kur'an'ın parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'a bakıyor ve en evvel nâzil olan Sûre-i Alâk'ta إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيْطَلْفَى -2- âyeti gibi mânâsıyla ve makam-ı cifrî ile ifade ediyor ki, 1344'te, nev-i insan içinde firavunâne emsalsiz bir tuğyan, bir inkâr çıkacak. وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا -3- âyeti ise, o tuğyana karşı mücahede edenleri senâ ediyor. Evet, Harb-i Umumî neticelerinden hem âlem-i insanîyet, hem âlem-i İslâmîyet çok zarar gördüler. Nev-i insanın, hususan Avrupa'nın mağrur ve cebbarları, bilhassa birisi, kuvvet ve gınâya ve paraya istinad ederek firavunâne bir tuğyana girdiklerinden, o hususî insanlar nev-i beşeri mesul ediyor, diye "insan" ism-i umumîsiyle tabir edilmiş.

(Şualar s. 596)

Risaletü'n-Nur Müellifi 1316 sıralarında mühim bir inkılâb-ı fikrî geçirdi. Şöyle ki:

O tarihe kadar ulûm-u mütenevviayı, yalnız ilimle tenevvür için merak ederdi, okurdu, okuturdu. Fakat birden o tarihte merhum vali Tahir Paşa vasıtasıyla Avrupa'nın Kur'an'a karşı müthiş bir suikastları var olduğunu bildi. Hattâ bir gazetede İngiliz'in bir Müstemlekât Nâzırı demiş:

"Bu Kur'an, İslâm elinde varken biz onlara hakikî hâkim olamayız. Bunun sukutuna çalışmalıyız" dediğini işitti, gayrete geldi. Birden, makam-ı cifrîsi 1316 olan فَانزِلْنَاهُمْ -1- fermanını mânen dinleyerek bir inkılâb-ı fikrî ile merakını değiştirdi. Bütün bildiği ulûm-u mütenevviayı Kur'an'ın fehmine ve hakikatlerinin ispatına basamaklar yaparak hedefini ve gaye-i ilmiyesini ve netice-i hayatını yalnız Kur'an bildi. Ve Kur'an'ın i'câz-ı mânevîsi ona rehber ve mürşid ve üstad oldu. Fakat maatteessüf o gençlik zamanında çok aldatıcı ârizalar yüzünden bilfiil o vazifenin başına geçmedi. Bir zaman sonra Harb-i Umuminin tarraka ve gürültüsüyle uyandı. O sabit fikir canlandı, bilkuvveden bilfile çıkmaya başladı.

(Şualar s. 609)

O tarihe
kadar ulûm-u
mütenevviayı,
yalnız ilimle
tenevvür için
merak ederdi,
okurdu, okuturdu.
Fakat birden o
tarihte merhum
vali Tahir Paşa
vasıtasıyla
Avrupa'nın
Kur'an'a karşı
müthiş bir
suikastları var
olduğunu bildi.
Hattâ bir gazetede
İngiliz'in bir
Müstemlekât
Nâzırı demiş:

Ermeni fedaileri
meşhurdur;
hatta öyle
rivayet ederler
ki, "Fedailerin
yüzleri, kızarmış
kömür üstüne
tutulup gözleri
patlama
derecesine gelse
dahi, yine sır
vermezler."

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Hem geçmiş, hem gelecek, hem maddî, hem mânevi bayramlarınızı ve mübarek gecelerinizi bütün ruh u canımla tebrik ve ettiğiniz ibadet ve duaların makbuliyetini rahmet-i İlâhiyeden bütün ruh u canımızla niyaz edip, isteyip, o mübarek dualara âmin deriz.

Saniyen: Hem çok defa mânevî, hem çok cihetlerden ehemmiyetli iki suallerine mahrem cevap vermeye mecbur oldum.

Birinci Sualleri: Niçin eskiden Hürriyetin başında siyasetle hararetle meşgul oluyordun, bu kırk seneye yakındır ki bütün bütün terk ettin?

Elcevap: Siyaset-i beşeriyenin en esaslı bir kanun-u esasîsi olan, "Selâmet-i millet için fertler feda edilir. Cemaatin selâmeti için eşhas kurban edilir. Vatan için herşey feda edilir" diye, bütün nev-i beşerdeki şimdiye kadar dehşetli cinayetler bu kanunun su-i istimalinden neşet ettiğini kat'iyen bildim. Bu kanun-u esasî-yi beşeriye, bir hadd-i muayyenesi olmadığı için çok su-i istimaline yol açmış. İki Harb-i Umumî, bu gaddar kanun-u esasînin su-i istimalinden çıkıp bin sene beşerin terakkiyatını zîr ü zeber ettiği gibi, on cânî yüzünden doksan mâsumun mahvına fetva verdi. Bir menfaat-i umumî perdesi altında şahsî garazlar, bir cânî yüzünden bir kasabayı harap etti. Risale-i Nur bu hakikati bazı mecmua ve müdafaatta ispat ettiği için onlara havale ediyorum.

İşte, beşeriyet siyasetlerinin bu gaddar kanun-u esasîsine karşı, Arş-ı Âzamdan gelen Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyandaki bu gelen kanun-u esasîyi buldum. O kanunu da şu âyet ifade ediyor: *وَلَا تَرْوُوا أَعْيُنَ بَنِي آدَمَ* -1-

(*Emirdağ Lahikası s. 333*)

...Sonra Ruslar esir edip, Van, Celfa, Tiflis, Kiloğrif, Kosturma'ya sevk ederler.

Ermeni fedaileri meşhurdur; hatta öyle rivayet ederler ki, "Fedailerin yüzleri, kızarmış kömür üstüne tutulup gözleri patlama derecesine gelse dahi, yine sır vermezler." İşte Ruslar o zaman diyorlardı ki: "Bediüzzaman'ın gönüllüleri, Ermeni fedailerinin fevkindedir! Bunun içindir ki, bizim Kazaklarımızı imhada fazla muvaffak olmuşlardır."

Bediüzzaman'ı üsera kampına götürürler. Burada şu şekilde şayan-ı takdir bir hadise cereyan eder. Şöyle ki:

Birgün Rus Başkumandanı esirleri teftişe gelir. Teftiş esnasında Bediüzzaman kumandana selam vermez ve yerinden kalkmaz; kumandan kızar. "Belki tanımamıştır" diyerek tekrar önünden geçtiği zaman yine yerinden kalkmayınca, kumandan, tercüman vasıtasıyla der:

"Beni herhalde tanımadılar?"

Bediüzzaman:

"Tanıyorum, Nikola Nikolaviç'tir."

Kumandan:

"Şu halde Rus ordusuna, dolayısıyla Rus çarına hakaret ediyorlar."

Bediüzzaman:

"Hakaret etmedim. Ben bir Müslüman alimiyim. İmanlı bir kimse, Cenab-ı Hakkı tanımayan bir adamdan üstündür. Binaenaleyh, ben sana kıyam etmem" der.

Bunun üzerine Bediüzzaman divan-ı harbe verilir. Birkaç zabıt arkadaşısı, hemen özür dileyerek vahim neticenin önlenmesine çalışmasını istirham ederler.

Fakat Bediüzzaman, "Bunların idam kararı, benim ebedi aleme seyahat etmem için bir pasaport hükmündedir" deyip, kemal-i izzet ve şecaatle hiç ehemmiyet vermez.

Nihayet idamına karar verilir. Hüküm infaz edileceği vakit, namaz kılmak için müsaade ister; vazife-i dîniyesini ifadan sonra, atılacak kurşunlara göğsünü gereceğini beyan eder. Tam bu esnada, namazını eda ederken, Rus kumandanı gelerek Bediüzzaman'dan özür dileyip, "O hareketinizin mukaddesatınıza olan bağlılıktan ileri geldiğine kanaat getirdim, rica ederim, beni affediniz" diyerek, verilen idam hükmünü geri aldırır. Bediüzzaman, iki buçuk sene kadar Sibiryâ taraflarında esarete kalır. Bütün hayatını, fisebilillah Kur'an'a, İslâmiyete, Sünnet-i Seniyyenin ihyasına hasır ve vakfeden bu fedakar-ı İslâm, buralarda da katiyen boşdurmaz. İçerisinde bulunduğu muhiti tenvir ve irşad için çalışır. Bu müddet içinde kendisiyle beraber esarete bulunan zabıtlere dersler veriyordu. Birgün, doksan zabıt arkadaşına ders verdiği sırada, bir Rus kumandanı gelir, "Siyasî ders veriyor" diye, dersine mani olursa da, faaliyetinin dîni, ilmî, içtimaî olduğunu öğrenince serbest bırakır.

Nihayet, esaretten firar ile kurtulup, Petersburg ve Varşova'ya gelmeye muvaffak olur. Bilahare, Viyana tarikiyle H.1334 senesinde İstanbul'a teşrif eder.

Harb-i Umûmide gönüllü alay kumandanı olan Bediüzzaman Said Nursî, bu esaret hayatını bir eserinde HAŞİYE şöyle anlatıyor:

...

HAŞİYE

Bu esaretten hayli zaman geçtikten sonra Barla'ya bir esir gibi gönderilen Üstad, eski macera-i hayatından bir kısmını da "Yirmi Altıncı Lem'anın On Üçüncü Ricası" olarak kaleme almıştır; merak edenler o risaleye müracaat edebilirler.

(Tarihçe-i Hayat s. 98-106)

*Bediüzzaman,
"Bunların idam
kararı, benim
ebedi aleme
seyahat etmem
için bir pasaport
hükmündedir"
deyip, kemal-i
izzet ve şecaatle
hiç ehemmiyet
vermez.*

Biz incinirken,
alem-i İslâm
ağlıyor; Avrupa
ziyade incitse,
bağıracaktır.
Şayet ölsek,
yirmi öleceğiz, üç
yüz dirileceğiz.
Harikalar
asrındayız. İki-üç
sene mevtten
sonra, meydanda
dirilenler var.

İstanbul'da Darü'l-Hikmette bulunduğu zaman, Sünûhat risalesinde yazdığı gayet acib bir vakia-i ruhaniye:

RÜYADA BİR HİTABE

Bediüzzaman Said Nursi

1335 senesi Eylülünde, dehrin hadisatının verdiği yeis ile şiddetle muztarip idim. Şu kesif zulmet içinde bir nur arıyordum. Manen rüya olan yakazada bulamadım. Hakikaten yakaza olan rüya-i sadıkada bir ziya gördüm Tafsilatı terk ile bana söylettirilmiş noktaları kaydedeceğim. Şöyle ki:

Bir Cuma gecesinde nevm ile alem-i misale girdim. Biri geldi, dedi: "Mukadderat-ı İslâm için teşekkül eden bir meclis-i muhteşem seni istiyor."

Gittim, gördüm ki; münevver, emsalini dünyada görmediğim, selef-i salihînden ve asarın mebuslarından her asrın mebusları içinde bulunur bir meclis gördüm. Hicab edip, kapıda durdum. Onlardan bir zat dedi ki:

"Ey felaket, helaket asrının adamı, senin de reyin var, fikrini beyan et!" Ayakta durup dedim:

"Sorun cevap vereyim."

Biri dedi:

"Bu mağlûbiyetin neticesi ne olacak, galibiyette ne olurdu?" Dedim:

"Musîbet şerr-i mahz olmadığı için bazan saadette felaket olduğu gibi, felaketten dahi saadet çıkar. Eskiden beri İla-i Kelimetullah ve beka-i istiklaliyet-i İslâm için, farz-ı kifaye-i cihadı deruhte ile kendini yekvücut olan alem-i İslâma fedaya vazifedar ve hilafete bayraktar görmüş olan bu devlet-i İslâmiyenin felaketi, alem-i İslâmın saadet-i müstakbelesiyile telafi edilecektir. Zîra, şu musîbet, maye-i hayatımız ve ab-ı hayatımız olan uhuvvet-i İslâmiyenin inkişaf ve ihtizazını harikulade tacil etti. Biz incinirken, alem-i İslâm ağlıyor; Avrupa ziyade incitse, bağıracaktır. Şayet ölsek, yirmi öleceğiz, üç yüz dirileceğiz. Harikalar asrındayız. İki-üç sene mevtten sonra, meydanda dirilenler var. Biz bu mağlûbiyetle bir saadet-i acile-i ()muvakkate kaybettik. Fakat bir saadet-i acile-i ()müstemirre bizi bekliyor. Pek cüz'î ve mütehavvil ve mahdut olan hali, geniş istikbal ile mübadele eden kazanır."

Birden meclis tarafından denildi:

"İzah et!"

Dedim:

"Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevkî ediyor. Zîra, beşer esir olmak istemediği gibi, ecir olmak da is-

temez. Galip olsa idik, hasmımız ve düşmanımız elindeki cereyan-ı müstebidaneye belki daha şedidane kapılacak idik. Halbuki, o cereyan hem zalimane, hem tabiat-ı alem-i İslâma münafî, hem ehl-i îmanın ekseriyet-i mutlakasının menfaatine mübayin, hem ömrü kısa, parçalanmaya namzettir. Eğer ona yapışsa idik, alem-i İslâmı fitratına, tabiatına muhalif bir yola sürükleyecek idik.

"Şu medeniyet-i habîse ki; biz ondan yalnız zarar gördük ve nazar-ı Şeriatta merdud ve seyyiatı hasenatına galebe ettiğinden, maslahat-ı beşer fetvasıyla mensûh ve intibah-ı beşerle mahkûm-u inkıraz, sefih, mütemerrid, gaddar; manen vahşî bir medeniyetin himayesini Asya'da deruhte edecek idik."

Meclisten biri dedi:

"Neden Şeriat şu medeniyeti HAŞİYE 1 reddeder?"

Dedim:

"Çünkü, beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir. Nokta-i istinadı kuvvettir; o ise, şe'ni, tecavüzdür. Hedef-i kastı, menfaattır; o ise, şe'ni, tezahümdür: Hayatta düsturu, cidaldir; o ise, şe'ni, tenazu'dur. Kitleler mabeynindeki rabıtası, aheri yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir; o ise, şe'ni, böyle müthiş tesadümdür. Cazibedar hizmeti, heva ve hevesi teşcî ve arzularını tatmin ve metalibini teshildir; o heva ise, şe'ni, insanıyeti derece-i melekiyeden dereke-i kelbiyete indirmektedir, insanın mesh-i manevîsine sebep olmaktır. Bu medenilerden çoğu, eğer içi dışına çevrilse, kurt, ayı, yılan, hıncır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir. "İşte onun için, bu medeniyet-i hazıra, beşerin yüzde seksenini meşakkate, şekavete atmış, onunu mümevveh (hayalî) saadete çıkarmış, diğer onu da beyne beyne (ikisi ortası) bırakmış. Saadet odur ki, külle, ya eksere saadet ola. Bu ise, ekall-i kalilindir ki; nev-i beşere rahmet olan Kur'an, ancak umûmun, laakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder.

"Hem, serbest hevanın tahakkümüyle, havaic-i gayr-i zarûriye havaic-i zarûriye hükmüne geçmişlerdir. Bedeviyette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y, masrafa kafi gelmediğinden, hileye, harama sevk etmekle, ahlakın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev'e verdiği servet, haşmete bedel; ferdi, şahsı, fakir, ahlaksız etmiştir.

"Hem, serbest hevanın tahakkümüyle, havaic-i gayr-i zarûriye havaic-i zarûriye hükmüne geçmişlerdir. Bedeviyette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y, masrafa kafi gelmediğinden, hileye, harama sevk etmekle, ahlakın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev'e verdiği servet, haşmete bedel; ferdi, şahsı, fakir, ahlaksız etmiştir.

HAŞİYE 1

Bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaati bulunan iyiliklerdir. Yoksa, medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki; ahmaklar, o seyyiatları, o sefahetleri mehasin zannedip, taklit edip, malımızı harap ettiler. Medeniyetin günahları, iyiliklerine galebe edip, seyyiatı hasenatına racih gelmekle, beşer, iki harb-i umûmi ile iki dehşetli tokat yiyip, o günahkar medeniyeti zir ü zeber edip, öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşallah istikbaldeki İslâmîyetin kuvveti ile, medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umûmiyi de temin edecek.

*Alem-i İslâm şu
ikinci cereyana
karşı lakayd veya
muarız kalmakla
hem istinadsız,
hem bütün eme-
ğini heder, hem
onun istilasıyla
istihaleye maruz
kalmaktansa,
akılane davranıp,
onu İslâmî bir
tarza çevirip,
kendine hadim
kılmaktır.*

"Kurun-u ûlanın mecmû vahşetini, bu medeniyet bir defada kustu!

"Alem-i İslâmın şu medeniyete karşı istinkafı ve soğuk davranması ve kabulde ıztırabı cay-ı dikkattir. Zîra, istiğna ve istiklaliyet hassasıyla mümtaz olan Şeriattaki İlahî hidayet, Roma felsefesinin dehasıyla aşılınmaz, imtizaç etmez, bel' olunmaz, tabî olmaz. Bir asıldan tev'em (ikiz) olarak neşet eden eski Roma ve Yunan iki dehaları, su ve yağ gibi, mürûr-u a'sar (asırlar) medeniyet ve Hıristiyanlığın temzicine çalıştığı halde, yine istiklallerini muhafaza, adeta tenasuhla o iki ruh şimdi de başka şekillerde yaşıyorlar. Onlar tev'em ve esbab-ı temzic varken imtizaç olunmazsa, Şeriatın rûhu olan nûr-u hidayet, o muzlim pis medeniyetin esası olan Roma dehasıyla hiçbir vakit mezc olunmaz, bel' olunmaz."

Dediler:

"Şeriat-ı Garradaki medeniyet nasıldır?"

Dedim:

"Şeriat-ı Ahmediyenin (asm) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise ki; medeniyet-i haziranın inkişaidan inkişaf edecektir. Onun menfi esasları yerine, müsbet esaslar vaz' eder. İşte: Nokta-i istinad, kuvvete bedel haktır ki, şe'ni adalet ve tevazündür; hedef de menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbet ve tecazübdür; cihetü'i-vahtet de unsuriyet-i milliyet yerine rabita-i dinî, vatanî, sınıfıdır ki, şe'ni samîmi uhuvvet ve müsalemme ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedafü'dür; hayatta, düstur-u cidal yerine düstur-u teavündür ki, şe'ni ittihad ve tesanüddür; heva yerine hüdadır ki, şe'ni insaniyeten terakki ve rûhen tekamüldür. Hevayı tahdit eder, nefsin hevesat-ı süfliyesinin teshîline bedel, rûhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder.

"Demek biz mağlûbiyetle ikinci cereyana takıldık ki, mazlumların ve cumhûrun cereyanıdır; başkalarından yüzde seksen fakir ve mazlumsa, İslâmdan doksan belki doksan beştir. Alem-i İslâm şu ikinci cereyana karşı lakayd veya muarız kalmakla hem istinadsız, hem bütün emeğini heder, hem onun istilasıyla istihaleye maruz kalmaktansa, akılane davranıp, onu İslâmî bir tarza çevirip, kendine hadim kılmaktır. Zîra, düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur; nasıl ki düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

"Şu iki cereyan birbirine zıt, hedefleri zıt, menfaatleri zıt olduğundan, birincisi dese 'Öl!'; diğeri diyecek 'Diril!' Birinin menfaati zarar, ihtilâf, tedennî, zaaf, uyumamızı istilzam ettiği gibi; ötekinin menfaati dahi kuvvetimizi, ittihadımızı bizzarûre iktiza eder. Şark husûmeti İslâm inkişafını boğuyordu; zail oldu ve olmalı. Garb husûmeti, İslâmın ittihadına, uhuvvetin inkişafına en müessir sebeptir, bakî kalmalı."

Birden o meclisten tasdik emareleri tezahür etti.

Dediler:

"Evet, ümitvar olunuz; şu istikbal inkılabı içinde en yüksek gür sada, İslâmın sadası olacaktır!"

Tekrar biri sordu:

"Musibet, cinayetin neticesi, mükafatın mukaddemesidir. Hangi fi-
liniz ile kadere fetva verdirdiniz ki, şu musibetle hükmetti. Musibet-i
amme ekseriyetin hatasına terettüb eder. Hazırda mükafatınız nedir?"

Dedim:

"Mukaddemesi üç mühim erkan-ı İslâmiyedeki ihmalimizdir: salat,
savm, zekat. Zîra, yirmi dört saatten yalnız bir saati, beş namaz için Halık
Teala bizden istedi; tenbellik ettik. Beş sene, yirmi dört saat talim, me-
şakkat, tahrik ile, bir nevî namaz kıldırdı. Hem, senede yalnız bir ay oruç
için nefsimizden istedi; nefsimize acıdı. Keffareten, beş sene oruç tut-
turdu. "On'dan, ya "kırk"tan yalnız biri, ihsan ettiği maldan zekat istedi;
buhl ettik, zulmettik; O da bizden müterakim zekatı aldı. *أَجْرًا مِنْ خَيْرِ الْعَمَلِ*
(Amelin karşılığı kendi türünden birşeyle verilir.)"Mükafat-ı hazıramız
ise; fasık, günahkar bir milletten, hums olan dört milyonu velayet dere-
cesine çıkardı; gazilik, şehadetlik verdi. Müşterek hatadan neş'et eden
müşterek musibet, mazi günahını sildi."

Yine biri dedi:

"Bir amir hata ile felakete atmış ise?.."

Dedim:

Musibettede mükafat ister; ya amir-i hatadının hasenatı verilecektir-o
ise hiç hükmünde-veya hazîne-i gayb verecektir. Hazîne-i gaybda böyle
işlerdeki mükafatı ise, derece-i şehadet ve gaziliktir."

Baktım, meclis istihsan etti. Heyecanımdan uyandım; terli, el pençe
yataкта oturmuş kendimi buldum. O gece böyle geçti...

(Sünubat s. 55)

"Musibet,
cinayetin neticesi,
mükafatın
mukaddemesidir.
Hangi fiiliniz
ile kadere fetva
verdirdiniz ki,
şu musibetle
hükmetti.
Musibet-i amme
ekseriyetin
hatasına terettüb
eder. Hazırda
mükafatınız
nedir?"

